

ISTORIA ARTEI DE LA PICTURA RUPESTRĂ LA ARTA URBANĂ

CUVÂNT-ÎNAINTE <i>de Richard Cork</i>	6
---------------------------------------	---

INTRODUCERE	8
-------------	---

 1 PREISTORIE – SECOLUL XV	14
 2 SECOLELE XV ȘI XVI	138
 3 SECOLELE XVII ȘI XVIII	210
 4 SECOLUL XIX	274
 5 1900–1945	354
 6 1946 – PREZENT	450
GLOSAR	564
COLABORATORI	565
SURSE CITATE	566
INDICE	568
CREDITE FOTOGRAFICE	574
MULTUMIRI	576

ARTA MESOPOTAMIANĂ TIMPURIE (p.20)

Standardul regal din Ur (p.22) ●

ARTA EGEEANĂ (p.24)

Scenă de taucoatapsie (p.26) ●

ARTA EGIPTULUI ANTIC (p.28)

Controlul recoltelor la poruncă lui Nebamun (p.30) ●

Masca mortuară a lui Tutankhamon (p.32) ●

ARTA PRECOLUMBIANĂ TIMPURIE (p.34)**ARTA MESOPOTAMIANĂ ȘI PERSANĂ** (p.38)

● Statuie neoasiriană a unui spirit protector (p.40)

ARTA CHINEZĂ ANTICĂ (p.42)

● Armata de teracotă (p.46)

ARTA GREACĂ

(p.48) ● Discobolul

Myron (p.54) ● Friza Partenonului (p.56)

Amforă cu figuri negre attice ●

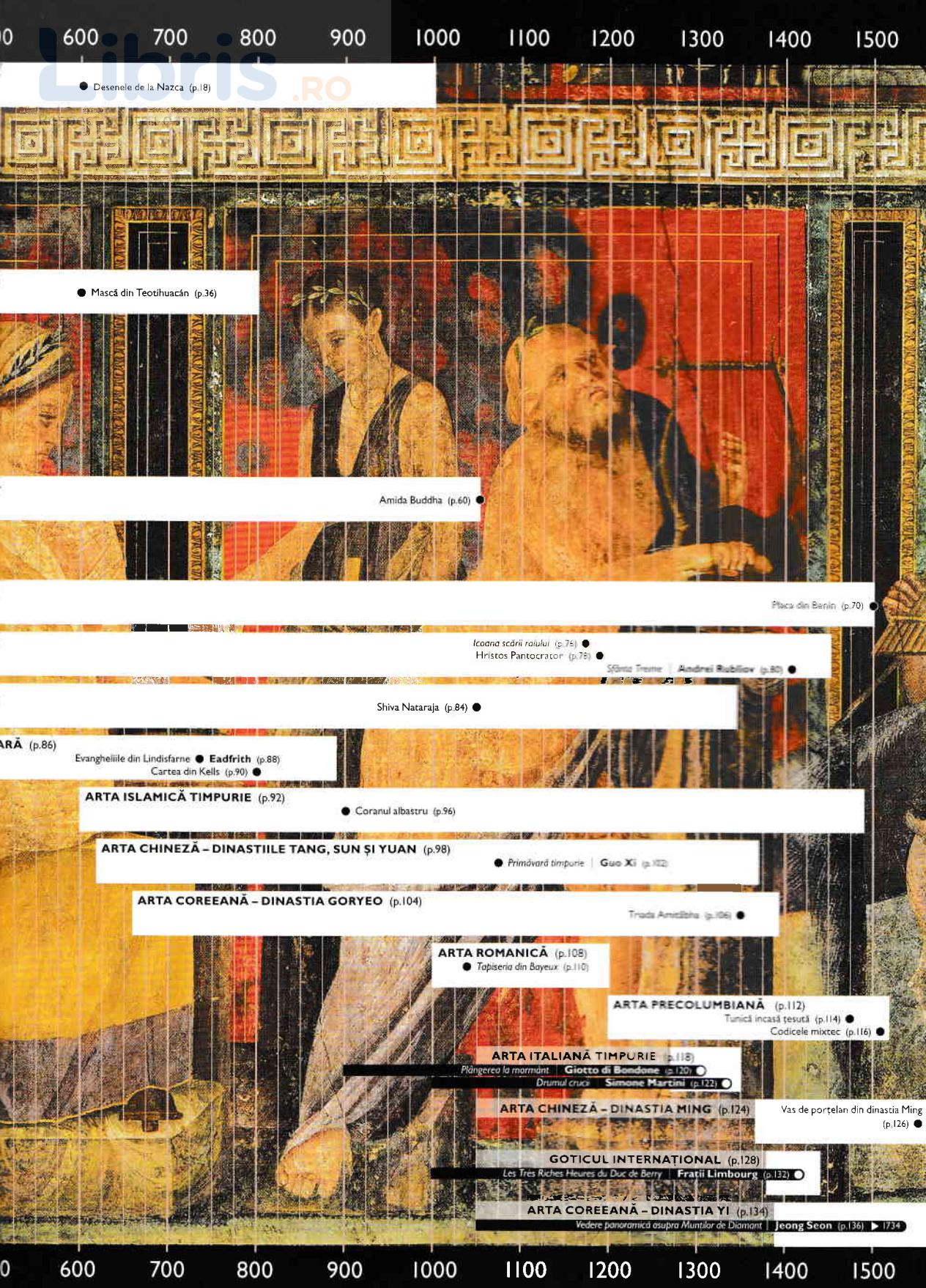
Exekias (p.52) ●

ARTA BUDISTĂ (p.58)**ARTA ROMANĂ** (p.62)

● Villa dei Mysteri (p.64)

● Statuia ecvestră a lui Marcus Aurelius (p.66)

ARTA VEST-AFRICANĂ – EVUL MEDIU (p.68)**ARTA BIZANTINĂ** (p.72)**ARTA HINDUSĂ** (p.82)**ARTA INSU****PREISTORIE – SECOLUL XV**

1 Pictură rupestră, Altamira

(c. 15000 î.Hr.), detaliu

Autor necunoscut · pigment pe piatră,
Santillana del Mar Cantabria, Spania

2 Pictură rupestră (c. 40000 î.Hr.), detaliu

Autor necunoscut · pigment pe piatră,
Ubirr, Parcul Național Kakadu, Australia

3 Pictură rupestră din peștera Lascaux

(c. 15000 î.Hr.)

Autor necunoscut · pigment pe piatră,
Lascaux, Franța

Terminul „artă rupestră” este folosit pentru a descrie practica – întâlnită la multe populații preistorice – a picturii și a scrijerilor în piatră, precum și a îngrămadirii de pietre pentru realizarea unor modele pe sol. Cele mai vechi astfel de lucrări artistice cunoscute – două bucăți de limonit cioplite, găsite în peștera Blombos, pe coasta meridională a Africii de Sud – datează de acum 77 000 de ani. Aceste piese sunt decorate cu linii încrucișate, trasate în piatră, pentru a forma modele geometrice.

În Australia există foarte multe exemple de artă rupestră. Pe insula Murujuga, aflată în apropierea arhipelagului Dampier, din vestul Australiei, se află cel mai mare complex de petroglife (pietre gravate) din lume, care datează din c. 28000 î.Hr. Aceste petroglife sunt alcătuite din forme geometrice și forme realiste care înfățișează ceremonii aborigene și animale precum balene, păsări emu, canguri și lupi marsupiali, aceștia din urmă în prezent dispărăți. La Ubirr, în Parcul Național Kakadu din nordul Australiei, există picturi rupestre din trei perioade distincte, datând din c. 40000 î.Hr. Fapt neobișnuit, picturile au fost refăcute de-a lungul timpului de generații succesive de aborigeni. Bogata tradiție orală a aborigenilor australieni și sistemul lor de credințe clarifică scopul spiritual al picturilor: majoritatea au fost folosite în ritualuri menite să sporească efectivile de animale, deși în anumite cazuri este vorba de picturi create doar pentru a bucura ochiul. Cele mai vechi picturi de la Ubirr înfățișează specii de animale dispărute în prezent și siluete simplificate, în vesmintă de ceremonie, care, conform tradiției, reprezintă spiritele ce i-au învățat pe oameni să vâneze și să picteze. Imaginea de pe pagina din dreapta (sus) este una dintre cele mai vechi din situl de

EVENIMENTE CHEIE

c. 75000 î.Hr.	c. 40000 î.Hr.	c. 30000 î.Hr.	c. 25000 î.Hr.	c. 16000 î.Hr.	c. 14000 î.Hr.
Bucăți de limonit sunt cioplită în peșteră Blombos din Africa de Sud.	Primele imagini pictate apar în situl din Ubirr, în nordul Australiei.	Figuri colorate cu pigment roșu și negru sunt pictate pe pereți peșterii Chauvet, în valea râului Ardèche, din Franța.	Cărbune și pigmenti de ocru și alb sunt folosiți la pictarea unor imagini animale, în peșterile din munții Huns, în Namibia.	Peștera de la Altamira, Spania, este primul loc unde sunt pictate figuri. În timp, vor fi adăugate multe reprezentări de animale și amprente de palme umane.	Oamenii care trăiesc în peșterile de la Lascaux, Franța, sau în apropierea lor, încep să picteze pe pereții peșterilor.

Respect pentru oameni și cărți

la Ubirri și înfățișează un vânător alergând; postura activă o include în tradiția „figuri dinamice”. Alte lucrări, aşa-numitele picturi „cu raze X”, descriu structura scheletului și organele interne ale oamenilor, mamiferelor și peștilor. Picturile rupestre de la Tassili, Algeria, datează din 8000 î.Hr. și sunt renumite pentru reprezentarea realistă a oamenilor și animalelor.

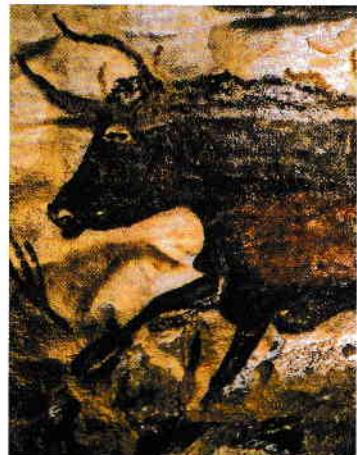
Cele mai vechi picturi rupestre cunoscute datează din c. 30000 î.Hr.

Semnificația lor rămâne necunoscută, deși este posibil să fi avut un scop religios sau magic. Artiștii reprezentau lumea înconjurătoare, pictând deseori animale, uneori siluete umanoide și, în anumite cazuri, simboluri abstrakte care aveau probabil o semnificație religioasă. În peșteră Altamira din Cantabria, Spania, se află unele dintre cele mai frumoase picturi și desene rupestre policrome din lume. Acestea datează din Magdalenian (16000–10000 î.Hr.) și înfățișează animale printre care un bizon în diferite ipostaze, cai (pagina din stânga), o cădu să posibila și triste, dar și simboluri și amprente de palme umane. Imaginele sunt excepțional de nuanțate, pentru că reprezintă unele dintre primele încercări artistice ale lui Homo sapiens, dar și pentru că au o calitate artistică de excepție. Mai mult, ele sunt ambițioase cu grijă de a profita de forma peretilor peșterii, ceea ce le conferă tridimensionalitate.

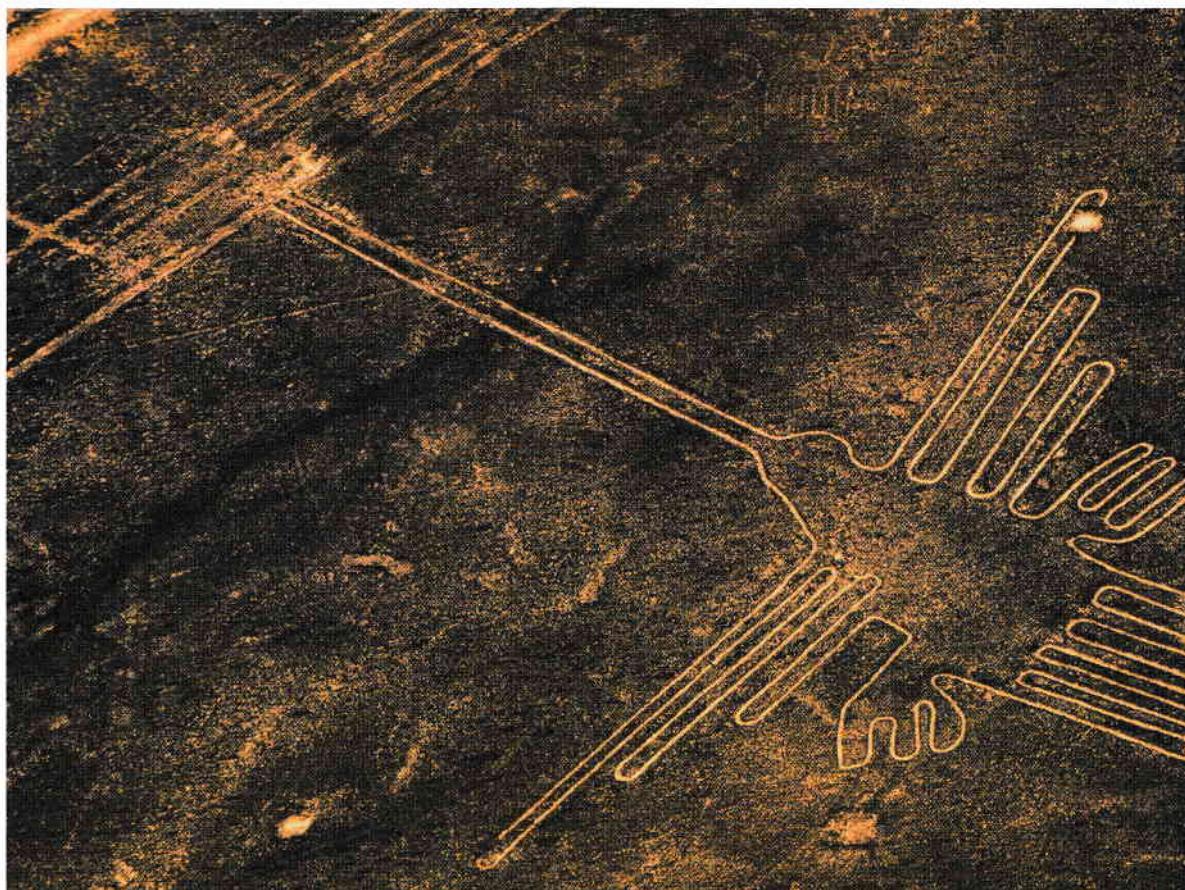
Picturile rupestre din complexul Lascaux (Dordogne, Franța) datează din c. 14000 î.Hr. Descoperite în 1940, peșterile conțin în jur de 2.000 de imagini care datează din Paleolitic, majoritatea acestora înfățișând mamifere, precum cai, bizoni, cerbi și chiar un rinocer. În ciuda paletelor limitate de culori pe care artiștii o aveau la dispoziție, rezultatele sunt impresionante, detaliile anatomici sunt redată cu foarte mare atenție, iar animalele pot fi recunoscute ușor. Imaginea din dreapta (jos) înfățișează un cap de bizon, animal foarte răspândit pe continentul european în perioada respectivă.

Complexul Laas Gaal din Somalia, unde se află picturi datând din Neolitic, este un exemplu de pictură rupestră dintr-o epocă mai recentă. Create cam în perioada 9000 î.Hr.–3000 î.Hr., aceste lucrări artistice au culori puternice și foarte bine conservate. Nomazii din zonă aveau cunoștință de ele, însă picturile au ajuns în atenția internațională în anul 2002, datorită unei echipe de arheologi francezi. Sunt asemănătoare cu cele de la Lascaux, înfățișând animale, printre care lupi și girafe.

Geoglifile reprezintă o altă formă de artă preistorică. Aceste desene de mari dimensiuni, realizate pe sol, formează deseori modele sau motive distințe și sunt într-un fel precursoarele curentului land art din sec. XX (vezi p. 528). Desenele de la Nazca, din Perú (c. 200 î.Hr.–c. 600 d.Hr., vezi p. 18) sunt considerate cele mai interesante geoglifile din lume, datorită dimensiunilor, complexității, numărului și stării de conservare remarcabile. Motivele au fost create, în majoritate, prin înălțarea pietrelor dintr-o zonă desertică, astfel încât să se creeze forme geometrice și imagini de oameni, vegetație, mamifere, pasări și flințe fantastice, unite printr-o serie de linii. Cele mai mari desene au până la 200 m lungime, iar formele geometrice acoperă aproape 500 km². Unii experti consideră că îndeplineau funcții astronomice sau rituale, iar alții sugerează că sunt scheme pentru irigații sau simboluri ale fertilității. CK

c. 11000 î.Hr.	c. 10000 î.Hr.	c. 8000 î.Hr.	c. 1000 î.Hr.	c. 200 î.Hr.–c. 600 d.Hr.	c. 1000–1070 d.Hr.
Imaginele colorate ale unei culturi de vânători-culegători apar pentru prima oară pe stâncile dealurilor Matobo, Zimbabwe.	Cueva de las Manos (Peștera mâinilor) din Argentina este decorată cu urme de palme umane, folosind pigmentă de roșu și negru.	Picturile din peșteră de la Tassili (Algeria), înfățișează zona Saharei plină de verdeță, foarte diferită de desertul care avea să devină.	Silueta unui cal alb, măsurând 114 m lungime, este săpată într-un deal de calcar din Uffington, în Oxfordshire, în Anglia.	În Perú apar geoglifile de la Nazca (vezi p. 18), reprezentând oameni și animale cu ajutorul unor linii care formează o compoziție geometrică.	Se ridică în Ohio, SUA, Gorganul şarpelui – un tumul din pământ, lung de peste 396 m și reprezentând diverse animale.

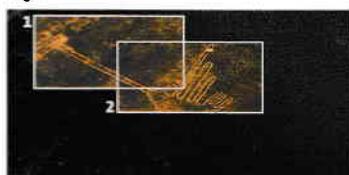

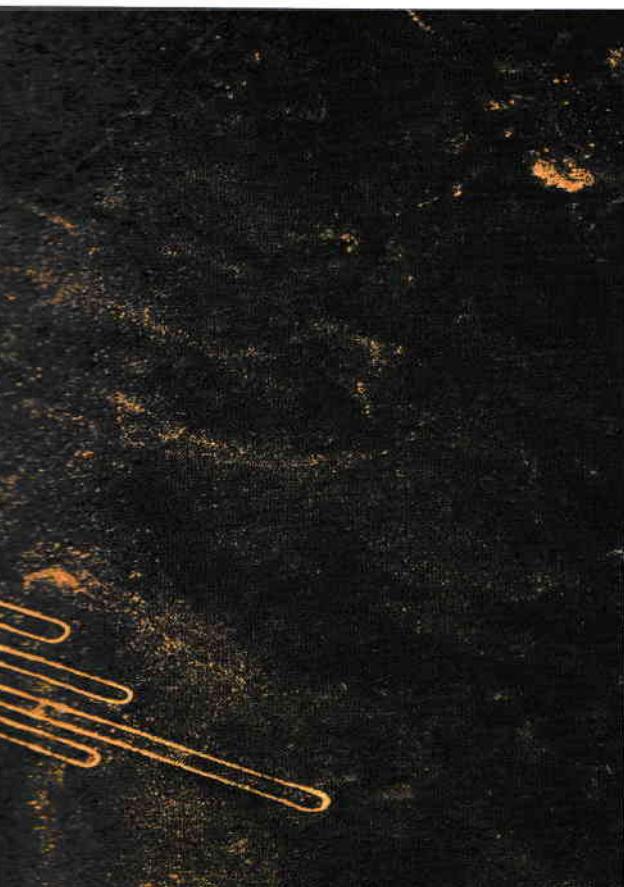
Roci, pietriș și pământ
50 m L
Provincile Nazca și Palpa,
Pampas de Jumana, Perú

Civilizația Nazca a înflorit în perioada 200 î.Hr. – 600 d.Hr. Deși nu a lăsat urme arhitecturale importante, cea mai semnificativă particularitate culturală a acestei civilizații – și totodată cel mai mare mister al ei – este rețeaua vastă de geoglifici, cunoscută sub numele de desenele de la Nazca, situată în desert și pe colinile de la poalele Anzilor, din câmpia peruviană de coastă, la sud de Lima. Aceste desene de mari dimensiuni, realizate pe sol, formează modele sau motive constând în forme geometrice în linii și figuri de păsări și animale, printre care se numără un păianjen, un pelican, o șopârlă și o pasare colibri. Geoglificele acoperă o zonă de peste 450 km², iar cele mai mari desene au până la 305 m lungime.

Clima uscată și fără vânt și izolarea câmpiei Nazca au contribuit la conservarea acestor enigmatische geoglifici. Linile puțin adânci au fost realizate prin îndepărțarea rocilor de culoare roșie și a pietrișului din desert, astfel încât să rămână expus solul albicios de dedesubt. Înregul proces a necesitat o organizare și o planificare foarte atente. Pentru a realiza aceste creații, cei din civilizația Nazca au avut nevoie de un sistem topografic de măsurare cu măsurători exacte, pe o scară atât de mare, încât era imposibil ca desenul să fie văzut integral. Cel mai întâlnit subiect al desenelor de la Nazca îl reprezintă păsările – până în prezent, au fost descoperite 18 păsări –, însă pasarea colibri este în continuare desenul cel mai ușor de recunoscut. RM

• GHID

I CIOCUL LUNG

Ciocul lung al păsării colibri este cea mai distinctivă caracteristică a acesteia. Vârful ciocului se termină într-un grup de linii paralele, ultima dintre ele indicând punctul unde răsare soarele pe 21 decembrie, data solstițiului de iarnă. S-a sugerat, de aceea, că geoglifele erau folosite ca semne într-un calendar astronomic asociat activităților agricole.

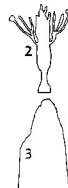
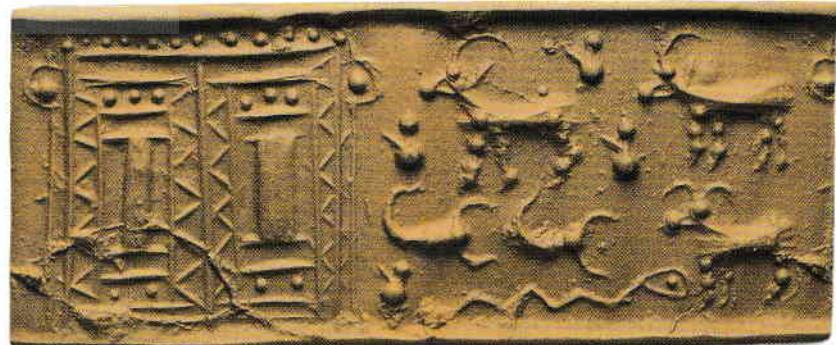
2 ARIPI SIMPLIFICATE

Penele aripilor desfațute și ale cozii lungi fac din pasărea colibri un desen ușor de recunoscut, în ciuda reprezentării plate, liniare. Modelurile și stilul desenelor de la Nazca respectă tradiția precolumbiană a simplificării și abstractizării formelor naturale, prin eliminarea detaliilor și păstrarea formei elementare.

CERAMICĂ POLICROMĂ NAZCA

Iconografia și simbolismul desenelor de la Nazca se reflectă în ceramică și textilele Nazca. Influențată de civilizația Paracas anteroară, ceramică Nazca se caracterizează prin policromie – utilizarea modelelor geometrice și a motivelor pline de culoare de păsări, animale, pești, plante și zeițătii. În mod remarcabil, civilizația Nazca folosea o paletă de cel puțin zece culori, mai multe decât în oricare altă cultură din Americile precolumbiene (vezi p. 34). Culorile erau produse prin utilizarea argilei obținute din pigmenti minerali, cum ar fi oxidul de fier, pentru roșu, sau manganul, pentru negru. Ceramică Nazca includea vase, cupe, farfurii, vase și recipiente cu unul sau două ciocuri și cu toartă. Pe vasul din imaginea alăturată (c. 200–700 d.Hr) stau două păsări și sunt pictate scene mitologice. Uneori, pe vasele Nazca sunt infățișate scene de decapitare, deoarece decapitarea rituală era o practică des întâlnită în Anzi, în epoca respectivă. Astfel de vase erau folosite uneori în locuințe, cu toate că destinația lor principală era aceea de ofrande funerare: anumite forme puteau fi întrebuințate numai de către membrii de rang înalt ai societății. Obiectele de ceramică erau produse în principal prin modelarea lutului, apoi se aplicau pigmentii minerali, după care erau arse în cupor. După ardere, obiectele de ceramică erau lustruite, pentru a se obține un finisaj lucios.

1 Sigiliu cilindric (3000 î.Hr., stânga) și amprentă în argilă (dreapta)
Autor necunoscut • marmură, 4,5 x 4 cm
British Museum, Londra, Marea Britanie

2 Barbec în tufiș (2600 î.Hr.)
Autor necunoscut • lemn, cupru, alte materiale, 46 cm
British Museum, Londra, Marea Britanie

3 Stela victoriei lui Naram-Sin, regele Akkadului (c. 2230 î.Hr.)
Autor necunoscut • calcar roz, 200 x 105 cm H
Muzeul Luvru, Paris, Franța

In anul 4000 î.Hr., Mesopotamia – valea de pe cursurile inferioare ale Tigrului și Eufratului, în Irakul actual – era de secole locuită de sumerieni, un popor de agricultori care întemeiase o societate urbană înfloritoare, condusă de dinastii de regi, pe baza unui sistem teocratic de guvernare. În următoarele trei milenii, tradițiile politice, religioase, economice, artistice și arhitecturale ale acestui popor antic aveau să pună bazele civilizației europene.

Multe au apărut pentru prima dată în civilizația sumeriană: primul oraș-stat, Uruk, condus de regele Ghilgames; prima religie organizată, bazată pe o structură ierarhică a zeilor, a oamenilor și a ritualurilor; prima scriere cunoscută, cea cuneiformă; primul sistem de irigații pentru cultivarea recoltelor și primele mijloace de deplasare pe roți, pentru transportul bunurilor și al ostasilor. De asemenea, sumerienii au construit primele retele de schimb comercial, cu legături în Africa, Asia și Europa. Pentru a-și putea administra văstele Imperiilor comerciale, sumerienii au inventat primele sigiliile cilindrice, de mici dimensiuni, gravate cu înscrисuri cuneiforme sau în desene figurative. Sigiliile cilindrice erau un instrument administrativ important; ele erau rulate peste documente umede, ca o ștampila pentru certificare sau apartenență, sau erau presate pe grămăjoare de argilă umedă care, după ce se uscau, se transformau într-o pecete, o modalitate antică de închidere. Sigiliul sumerian din marmură (deasupra, stânga) furnizează imagini cu animale și vase de ceramică, în fața unui altar sau a unui templu; astfel de sigili erau folosite în comerțul dintre Mesopotamia, Siria și Egipt. Sigiliile cilindrice erau fabricate din foarte multe materiale, precum sidef, lapislazuli, bronz, argint și aur. Cele mai valoroase sigili erau folosite la parafarea actelor.

În fruntea sistemului teocratic al orașului-stat al sumerienilor se afla zeul, conducătorul divin. Regele, în calitate de executant al voinței divine, avea două funcții: protector al orașului-stat și preot sau mediator între zei și oameni. Religia era fundamentalul societății, iar arhitectura și arta sumeriană se constituiau în expresii funcționale ale credințelor și practicilor religioase. Fiecare oraș sumerian era construit în jurul unui templu monumental, în formă de turm, numit zigurat, compus din mai

EVENIMENTE CHEIE

c. 4000 î.Hr.

Uruk, primul oraș din lume, începe să se dezvolte în Sumer (în sudul Mesopotamiei). Orașul se află la est de actualele albiile a fluviului Eufrat.

c. 3600 î.Hr.

Tehnica turnării în ceară pierdută este inventată în Mesopotamia și în Egipt pentru realizarea obiectelor din bronz.

c. 3400 î.Hr.

Să dezvoltă o scriere simplă în stil pictografic, care este folosită pentru a înregistra ofrandele din temple.

c. 2900 î.Hr.

Multe orașe își construiesc ziduri de apărare. Picogramele sumeriene încep să dispare, pe măsură ce scrierea este folosită tot mai mult pentru a înregistra evenimente și fapte.

c. 2700 î.Hr.

Se spune că Ghilgames a domnit în orașul Uruk. Legendele care îl au ca erou au stat la baza poemului *Epopaea lui Ghilgames*, scris în limba akkadiană.

c. 2600 î.Hr.

În cimitirul regal din Ur se construiesc saisprezece morminte regale. Aici vor fi găsite multe obiecte, inclusiv standardul regal din Ur (vezi p.22).

Respect pentru oameni și cărți

multe platforme masive, construite din cărămizi uscate la soare și flancate de scări înclinate care urcau spre altarul templului.

În 1928, în timpul săpăturilor la ziguratul din Ur, arheologul britanic Sir C. Leonard Woolley a făcut o descoperire epocală: un complex funerar al unui cuplu regal; regina se numea Pu-abi, după cum a arătat sigilul său cilindric. Regele și regina au fost înmormântați în morminte alăturate, împreună cu o sută însemnată, peste 75 de servitori, cu bijuterii, ofrande religioase, arme, unele vesele, instrumente muzicale și jocuri, pe care să le folosească în viața de apoi. Printre descoperirile se numără unele dintre cel mai bine conservate opere de artă sumeriene, datând din perioada 3500–2400 î.Hr.

Berbec în tufis (dreapta, sus), una dintre cele două statui funerare descoperite în mormântul regelui, a fost numită astfel de către Woolley. Statuetele reprezintă berbeci care se sprinjă de un copac înflorit. Coarnele, sprâncenele și ochii sunt din apăsiazuil, copacul, față și picioarele sunt acoperite cu forță de aur, iar buzele, mici și ovale, sunt din lapislazuli. Tubul central sugerează că inițial, statueta a înăpătit rolul de suport – de exemplu, pentru un vas. Obiectele funerare sumeriene, cum ar fi standardul regal din Ur (c. 2600–2400 î.Hr.; vezi p. 22) furnizează dovezile clare ale unei culturi bogate și ingeniouse în ceea ce privește ceea ce a mai rămas necunoscută... fiecare obiect găsit nu este numai o ilustrare a realizărilor unui anumit popor, într-un anumit moment, ci și un document nou, care ne ajută să înțelegem imaginea acelor începuturi în care își află rădăcinile lumea modernă de astăzi", așa cum notează Woolley.

Orașele-stat sumeriene întemeiate în Mesopotamia au fost cucerite până la urmă de regele Sargon cel Mare din Akkad, care a domnit din 2334 până în 2279 î.Hr. Sargon a fondat dinastia Akkadienilor și a guvernat dintr-o nouă capitală, Akkad, construită pe malul stâng al fluviului Eufrat. Mesopotamia era doar o parte a imperiului lui Sargon, care se întindea din Iranul de azi până la Marea Mediterană. Regele războinic Sargon și dinastia sa au domnit cu o autoritate teocratică.

Stela victoriei lui Naram-Sin (dreapta, jos) este o mărturie a domniei agresive a dinastiei Akkadienilor. Naram-Sin (d. 2254–2218 î.Hr.) a fost nepotul lui Sargon și succesorul acestuia, iar titlul său era „Regele celor patru zări ale lumii” sau „Stăpânitorul lumii”. Deteriorată atât în partea superioară, cât și în partea de jos, stela (monument ridicat pentru a comemora un eveniment sau o personalitate importantă) a fost sculptată pentru a sărbători victoria regelui Naram-Sin asupra regelui Satuni, care domnea peste triburile montane lullubi de pe teritoriul Iranului de astăzi. Stela înfățișează pe rege în fruntea ostașilor săi, pe pantele abrupte ale teritoriului lullubi, iar compoziția acesteia reprezintă un pas important înainte, față de sculptura sumeriană, unde personajele erau amplasate doar pe rânduri orizontale. Aici, sculptorul a creat o compoziție triunghiulară dramatică, cu regele Naram-Sin în vîrf. Sub el, soldații săi victorioși calcă peste învinși, în timp ce alte personaje aşteaptă supuse ori cad de pe munte. Regele nu se uită la ei, ci la cer, de unde zeii par să-binecuvânteze acțiunile. SA

c. 2500 î.Hr.	c. 2360 î.Hr.	2270 î.Hr.	c. 2230 î.Hr.	c. 2144 î.Hr.	2000 î.Hr.
---------------	---------------	------------	---------------	---------------	------------

Se construiesc primele zigurati sau piramide în crește. Fiecare zigurat face parte dintr-un complex de temple și se crede că este sălașul unui zeu.

Regele Urukagina din orașul-stat mesopotamian Lagash emite primele coduri de legi împotriva abuzurilor preotilor și bogăților.

Orasul Akkad devine o forță în Mesopotamia. Dinastia Akkadienilor rămâne la putere până la moarteau lui Shar-Kali-Sharri, (c. 2100 î.Hr.).

Victoria regelui Naram-Sin din dinastia Akkadienilor asupra triburilor lullubi este marcată de o stelă cu un model original (deasupra).

Gudea devine regele orașului Lagash. Numeroasele statui ale sale care au supraviețuit redau o imagine puternică a membrilor familiei regale akkadiene.

Săcăderea fertilității solului duce la declinul sudului Mesopotamiei; populația migrează spre nord.

Panoul războiului
sidef, lapislazuli și calcar roșu
21,5 x 49,5 cm
British Museum, Londra,
Marea Britanie

Cimitirul regal din Ur, aflat în sudul Irakului de azi, a fost scos la lumină în 1928, de către arheologul britanic Sir C. Leonard Woolley. Într-unul dintre morminte, Woolley a descoperit un obiect remarcabil, o cutie trapezoidală de mici dimensiuni, fabricată din lemn și încrustată cu figuri din sidef, calcar roșu și lapislazuli. Când a găsit-o, cutia se sprijinea pe rămășițele pământești ale unui bărbat pe care arheologul l-a considerat a fi purtător de standard. Woolley și-a imaginat obiectul montat pe un suport și purtat în vâltoarea bătăllilor; astfel, cutia a devenit cunoscută ca Stindardul regal din Ur. În ultimul timp, savanții consideră că „stindardul” este, de fapt, cutia de rezonanță a unui instrument muzical antic, cu corzi.

Pe fiecare latură a cutiei se află două panouri principale, fiecare cu câte trei registre orizontale în care sunt sculptate scene cu oameni și animale. Privite de jos în sus, scenele înșiruite prezintă o desfășurare narrativă, ca într-o bandă desenată. Primul panou, numit Panoul războiului, îl înfățișează pe rege în război în fruntea armatei sumeriene, îmbrăcat cu veșminte bogate, învingând cu brutalitate dușmanul. Infanteria, cu lănci și topoare, măcelărește inamicul, iar după bătălie prizonierii, goi și legați, sunt aduși în fața regelui învingător, care ridică sabia, hotărându-le soarta. Al doilea panou, Panoul păcii, îl înfățișează pe rege alături de curtenii săi, sărbătorind victoria în timpul unui banchet. El le mulțumesc zeilor, în timp ce regelui îi sunt prezentate prăzile de război. SA

 GHID

I MARELE REGE

În arta sumeriană, personajele sunt reprezentate ierarhic: dimensiunile lor sunt ajustate după rang sau importanță. Aici, regele este înfățișat ca un personaj de o asemenea mărime, încât ajunge la tavanul indicat de bordura din mozaic și este mai înalt decât celelalte personaje.

2 EFEKT DE MISCARE

Artistul creează efectul de mișcare prin modificarea atitudinii personajelor; pe măsură ce se deplasează de la stânga la dreapta. La fel, asini sălbatici întâi merg la pas, apoi la trap, iar la sfârșit sunt surprinși în galop. Picioarele sunt tot mai depărtate, până când se ridică de pe pământ, ca și cum ar „zbură” în luptă.

3 ARMATA NEMILOASĂ

Panoul războiului redă în mod dramatic carele cu patru roți, trase de asini sălbatici care calcă peste trupurile înșângerate ale inamicilor. Acest panou conține una dintre cele mai vechi reprezentări ale armatei sumeriene, iar artistul aduce în mod clar un omagiu forței brutale și de neoprit a oștenilor.

SĂRBĂTORIREA VICTORIEI

Cealaltă latură a standardului regal din Ur, Panoul păcii (dreapta, detaliu), redă o scenă în care au fost uitate ororile războiului. Bătălia a fost câștigată, pacea a fost restabilită, iar regele și curtenii săi poartă kaunake, fuste din lână cu tivuri lungi, veșmintă rituale; așezati pe scaune, ei sărbătoresc victoria într-un banchet ceremonial.

Tin pocalele în mâna dreaptă, ridicându-le probabil în semn de mulțumire către zei, pentru victoria lor.

Un muzicant cântă din liră (nu este vizibil în imaginea alăturată). Ca și în Panoul războiului, silueta regelui așezat (stânga) este mai mare decât cele ale curtenilor, iar motivele de pe kaunake-ul său sunt redate în detaliu. Servitorii stau în picioare și aşteaptă ordinile regelui și ale curtenilor, iar în sirul de jos sunt înfățișați cei ce aduc prada de război la banchet – un taur, o capră, șestă etc. Sideful din care sunt realizate personajele este incrustat fin cu negru, iar fragmentele de lapislazuli formează fundalul. Pentru efectul decorativ, autorul a adăugat puțin calcar roșu.

ARTA EGEEANĂ

Respect pentru oameni și cărți

1 Masca lui Agamemnon (c. 1600–1500 î.Hr.)

Autor necunoscut · aur,
25 × 17 cm
Muzeul Național de Arheologie,
Atena, Grecia

2 Figură feminină (c. 3200–2800 î.Hr.)

Autor necunoscut · marmură,
21,5 cm
Muzeul Metropolitan de Artă,
New York, SUA

3 Ploscă decorată cu caracătă (c. 1450 î.Hr.)

Autor necunoscut · lut
Muzeul de Arheologie din Heraklion,
Creta, Grecia

Înainte de apariția artei în Grecia continentală, insulele Mării Egee și tărurile acesteia au fost vatra câtorva civilizații prospere. Prima s-a dezvoltat în insulele Cilade, un arhipelag aflat la sud-est de Grecia continentală. În jurul anului 3000 î.Hr., un val de coloniști din Asia Mică au început să creeze mici statuete din marmura locală. Având un stil distinct, multe dintre ele înfățișează femei într-o poziție simplă, în picioare, cu brațele în jurul pieptului (pagina alăturată, sus). Cele câteva personaje masculine sculptate sunt însoțite, de obicei, de instrumente muzicale sau de arme. Scopul acestor statuete rămâne un mister. Majoritatea au fost descoperite în morminte, însă fusese folosită înainte de a fi puse acolo, ceea ce înseamnă că aveau o anumită importanță și pentru cei vii. Aceste statuete au fost inițial pictate, însă timpul le-a sters culorile. Forma minimalistă a personajelor a devenit un izvor de inspirație pentru sculptorii moderni, la fel cum estetica sculpturii tradiționale africane a influențat lucrările artiștilor de la începutul sec. XX, precum Pablo Picasso (1881–1973), Henri Matisse (1869–1954) și Alberto Giacometti (1901–1966).

Cea mai importantă dintre civilizațiile egeene a apărut în Creta, în c. 3000 î.Hr. Artiștii minoci s-au inspirat din arta Egiptului, a Siriei și a Anatoliei, însă au transformat diversele stiluri într-unul propriu, conferindu-i o notă de mare originalitate.

EVENIMENTE CHEIE

c. 3000 î.Hr.	c. 2000 î.Hr.	c. 1900 î.Hr.	c. 1750 î.Hr.	c. 1700 î.Hr.	c. 1624 î.Hr.
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

În Marea Egee, la nord de insula Creta, apare civilizația cicladică timpurie, căreia îl se datorăză statuetele distincte, cu forme geometrice.

Civilizația minoică atinge apogeul, se construiesc complexe arhitectonice cu complexe în nordul insulei Creta.

Palatul din Knossos capătă forma finală.

Pe insula Thera (azi Santorini) se dezvoltă o nouă cultură, care combină elemente din cultura minoică și din cea egipteană cu fresce realiste.

Apare sistemul minoic de scriere Linear A, încă nedescifrat.

Eruptia vulcanică din insula Thera provoacă un tsunami. În Marea Egee comertul este perturbat, ceea ce duce la declinul civilizației minoice.

Ceramica, bijuterile, frescele și sculpturile de mici dimensiuni erau măiestrit făcute. Cultura minoică avea ca elemente centrale palatele din Knossos, Malia și Phaestos, care erau complexe de clădiri întrebunțitate mai degrabă în scopuri comerciale, religioase și ceremoniale, decât pentru locuit. Acolo se aflau depozite pentru cereale și ateliere de meșteșugari, dar și spații vaste pentru reunii publice importante. Palatele erau bogat decorate cu fresce (vezi p. 26). La Knossos s-au păstrat fragmente de frescă în care sunt redăze procesiuni spectaculoase și acrobati ce aveau un rol important în întrecenile rituale cu tau din Creta. Frescele cuprind și reprezentări după natură, printre care o pisică pândind o pasăre, o maimuță într-un câmp de șofran și o friză cu delfini albastri.

Ceramica minoică era la fel de variată. Cel mai distinct tip era ceramică de Kamares, care și-a luat numele de la un sanctuar aflat într-o peșteră de lângă muntele Ida, unde au fost descoperite primele exemplare. Vasele de Kamares sunt foarte delicate, lutul lor fiind deseori subțire ca o coajă de ou; ele înfățișează un amestec extraordinar de modele geometrice și de flori sau frunze stilizate. Modelele îndrăznețe, ritmice, cu linii curbe, se întind pe toată suprafața obiectelor, chiar și pe mânerele sau gâțul acestora. Aceeași vigoare se regăseste și în decorațiuni ceva mai realiste. Artiștii cretani erau fascinați de vietătile marine care-i înconjurau și au inventat un stil care-i caracterizează (dreapta, jos), pe care îl foloseau la decorarea obiectelor de ceramică și a celor din metal. Printre motivele des întâlnite se numără stelele-de-mare, corali, delfinii și caracățile; între motivele folosite apar deseori ochii și tentaculele răsucite ale caracăției.

Influența minoică s-a exercitat și în Grecia continentală, în special asupra civilizației miceniene, care a înflorit în perioada 1600–1100 î.Hr. Leagănul acestei civilizații a fost orașul antic Micene, din nord-estul Peloponесului. Pornind de aici, micenienii și-au extins domnia în tot sudul Greciei și în insulele din zonă. Micenienii erau mai războinici decât cretanii, palatele lor erau puternic fortificate și de la ei au rămas multe arme și alte obiecte folosite în războaie. Grecii antici considerau că Micene este leagănul civilizației lor. Conform mitologiei grecești, orașul a fost întemeiat de Perseu și con dus de Agamemnon, conducătorul oastei grecești în războiul troian. În *Ilada* (c. 750 î.Hr.), Homer a descris Troia ca fiind „bogată în aur”.

Descrierea lui pare să fi avut o bază reală. În 1876, când arheologul german Heinrich Schliemann (1822–1890) a descoperit în Micene o serie de morminte în formă de coloană (morminte constând într-o groapă adâncă și îngustă), săpăturile sale au avut rezultate spectaculoase. Pe lângă numărul uriaș de bijuterii și de arme ornamentate cu aur și argint, el a descoperit și multe măști mortuare, create prin ciocănirea aurului într-o foită subțire, pe o matră din lemn. Detaliile erau sculptate ulterior, cu un instrument ascuțit, iar cele două găuri de lângă urechi erau folosite pentru a fixa cu o sfsoară masca peste fața celui decedat.

Schliemann spera să lege măștile de curtea lui Agamemnon, iar una dintre acestea din aur a primit numele de masca lui Agamemnon (pagina alăturată). Datarea măștii însă arată că a fost construită cu 300 de ani înainte de domnia lui Agamemnon și se pare că i-a aparținut unui conducător micenian. IZ

c. 1600 î.Hr.	c. 1600–1500 î.Hr.	c. 1550–1450 î.Hr.	c. 1400 î.Hr.	c. 1180 î.Hr.	c. 1100 î.Hr.
În Peloponес se dezvoltă o civilizație aheeană (miceniană) ale cărei elemente caracteristice sunt mormintele mari în formă de stup și Poarta Tellor de la Micene.	Este creată masca din aur a lui Agamemnon (pagina din stânga), deși probabil nu i-a aparținut eroului din războiul troian.	La Knossos este pictată Săritura peste taur (vezi p. 26), o scenă de taurocatapsie înfățișând un acrobat care sare peste coarnele unui taur în alergare.	Se dezvoltă sistemul micenian de scriere Linear B; devine precursorul alfabetului grecesc.	Conform mitului lui Homer, orașul Troia este ars până în temelii,	Civilizația miceniană intră în declin, pe măsură ce Grecia intră în aşa-numita perioadă întunecată.